

HRVATSKI JEZIK SLAVONSKIH PISACA

Stjepan Babić, Hrvatski jezik slavonkih pisaca, Udruga građana Baština iz Slavenskog Borda, Slavonski Brod, 2009.

Današnji se hrvatski književni jezik oblikovao i razvijao u kontinuitetu od kraja 15. i početka 16. stoljeća, a važnom je sastavnicom toga razvoja bio jezik slavonkih pisaca od druge polovice 18. stoljeća. Baveći se jezikom hrvatskih pisaca hrvatskoga književnog jezika Stjepan je Babić u knjizi Hrvatski jezik slavonkih pisaca znanstvenu filološku erudiciju usmjerio prema svojim zavičajnicima.

Knjiga je nastala kao zbirka autorovih članaka koje je objavio o slavonskim piscima u raznim prigodama – najviše su to prilozi sa skupova o slavonskim piscima. Proučavajući jezik ponajprije na slovopisnoj, pravopisnoj i jezičnoj razini, mjestimice i na stilskoj tamo gdje je piščev jezik dostigao visoku stilsku razinu, autor ovom knjigom jezik slavonkih pisca uvrštava u trajniji znanstveni *poklad*, kako i sam ističe u predgovoru knjige. Knjiga obuhvaća pet tematskih cjelina naslovljenih: Pretpreporodni pisci, Preporodni pisci, Poslijepreporodni pisci, Suvremeni pisci, Slavonski jezikoslovci. Na kraju su knjige Biografske bilješke o slavonskim piscima čiji se jezik prikazuje u ovoj knjizi, Kazalo imena te Kazalo ilustracija. Knjiga obasiže 253 stranice. Njezin je urednik i priređivač Slavko Mirković.

Stjepan Babić jezičnu analizu pretpreporodnih slavonkih pisaca započinje člankom Jezik starijih hrvatskih pisaca u Slavoniji izdvajajući ona jezična obilježja koja su zajednička svim pretpreporodnim slavonskim piscima, a koja su imala utjecaj na oblikovanje današnjega hrvatskog književnog jezika. U filološko su naslijeđe slavonski pretpreporodni pisci utkali ne samo dijalekatnu osno-

vicu, nego i općehrvatske crte: glas *h*, glas *t* u *tko*, *netko*, *nitko*..., *k* u *kćer* i slično (str. 15.). Iako je za slavonske govore znakovit ikavski odraz jata, što vrijedi i za jezik starih slavonkih pisaca, u njihovu se jeziku pronalaze i ijekavski oblici kojima uzrok, prema autorovu mišljenju, može biti težnja za većom izražajnošću. Jezik starih slavonkih pisaca bio je narodni, ali nikako istovjetan s pučkim jezikom. Slavonski su pretpreporodni pisci poznavali dubrovačke i ostale „ilirike“ pjesnike što „govori o povezanosti pisaca raznih krajeva i izrazitoj težnji za nadilaženjem mjesnoga govora te možemo s pravom govoriti o težnji za standardizacijom...“ (str. 41.). Stjepan Babić na temelju iscrpne analize jezika pretpreporodnih slavonkih pisaca (Antuna Kanižlića, Blaža Tadijanovića, Matije Antuna Relkovića, Ivana Velikanovića, Grgura Čevapovića, Marijana Jaića, Stjepana Marjanovića) zaključuje da su hrvatski pisci osjećali da je književni jezik viši tip narodnoga jezika i zato u svoj jezik nisu preuzimali samo izražajne mogućnosti pučkoga jezika. (str. 20.) Autor ističe vrlo važan prinos starih slavonkih pisaca oblikovanju suvremenoga hrvatskog književnog jezika. Naime, u prikazivanju razvoja hrvatskoga književnog jezika ta se činjenica nerijetko gotovo i ne spominje, iako je vrlo važna.

U središtu su autorova znanstvenoga opisa slavonkih preporodnih pisaca jezik Stjepana Ilijaševića, Luke Ilića i jezik Preradovićeve Putnika. I Stjepan Ilijašević i Luka Ilić, obojica Oriovčani, što su s ponosom dodavali kao pridjevak svomemu prezimenu, bili su istaknuti ilirci, književnici i stručnjaci svoga vremena. Stjepan Babić, govoreći o njima, priznaje im neospornu zaslugu za hrvatsku kulturnu i jezičnu baštinu iako su, kako autor ističe, danas gotovo zaboravljeni. U članku Preradovićev Putnik pod udarom redaktora i lektora, autor upozorava na slabu kritičku svijest u izdavanju naših pisaca 19. stoljeća i na nedopustivu praksu urednika i priređi-

vača da mijenjaju izvorni autorov tekst čime nerijetko mijenjaju ne samo jezik, nego zadiru i u samu umjetninu. Umjetničko djelo završena je umjetnina nepromjenjiva s danom autorove smrti. Mogući su tek popravci pukih pravopisnih pogriješaka. Tekstovi se ne smiju jezično dotjerivati jer „Umjetnički tekst poslije smrti autora mora biti svetinja, a za života autorova lektor, ako ga uopće treba, može biti samo jezični savjetnik, posljednju riječ mora imati autor i kad nije u pravu.“ kaže Stjepan Babić. (str. 155.) O neopravdanom mijenjaju piščeva jezika koji se našao pod udarom priređivača i lektora Stjepan Babić govori i na primjeru zbirke Priče iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić, slavenske spisateljice poslijeporodnoga razdoblja. Tekst je rezultat istraživanja promjena spisateljčina jezika u Pričama iz davnina objavljenima 1942. i u Pet stoljeća hrvatske književnosti. Ivanini zavičajnici danas se brinu za Brlićevu kuću, Brlićev arhiv, no Stjepan Babić ističe da je isto tako potrebno brinuti se „i za jezik Ivane Brlić-Mažuranić pazeći da u novim izdanjima ne bude iskrivljan.“ (str. 154.)

S. Babić govori i o Slavoncima Hugi Badaliću te Franu Gundrumu Orivčaninu. Hugo Badalić djelovao je u prijelomnom razdoblju hrvatske jezične stvarnosti, u sutonu zagrebačke filološke škole i osvitu hrvatskih vukovaca. U jeziku i stilu Huga Badalića Stjepan Babić vidi velikoga znalca hrvatskoga jezika i književnosti, u čijim se pjesama odražava zakašnjeli romantik koji u svom pjesničkom nadahnuću *ćuti* hrvatsku jezičnu povijest. „Ima u Badalićevu pjesništvu mnogo ideološke čvrstine, a u jezičnom pogledu vještine i znanja da nam u tome i danas može biti uzorom. A uzora nam danas treba.“ (str. 130.) Fran Gundrum Oriovčanin poslijeporodni je pisac, liječnik po struci, autor prosvjetiteljskoga znanstvenog štiva (tridesetak knjiga i brošura), putopisac, prevoditelj i amater-filolog. Bio je strastveni

sakupljač hrvatskoga medicinskog nazivlja te fiziološkog i anatomskeg leksika. Članak Jezik i stil Frana Gundruma Oriovčanina, kaže autor, tek je kratka skica ovoga slavenskog pisca čiji bi jezik bilo vrijedno potonje istražiti „da bismo dobili puniju sliku o hrvatskome jeziku onoga vremena, a mnoga bi nam znanja i spoznaje bile od koristi i u naše vrijeme.“ (str. 139.)

Dragutin Tadijanović i Dionizije Švagelj, suvremenici Stjepana Babića, hrvatski su slavenski pisci čiji jezik autor podvrgava ponajprije stilskoj analizi.

Među portretima slavenskih jezikoslovaca u knjizi se nalaze dva: onaj Tome Maretića i Stjepana Ivšića. Promatrajući ga u duhu mladogramatičarske škole kojoj je pripadao, Stjepan Babić priznaje Tomi Maretiću veliku i neospornu vrijednost što ju je zavrijedio u jezikoslovlju. Jednu od najvećih zamjerki u njegovu radu Stjepan Babić vidi u mladogramatičarakoj težnji da jezik promatra u njegovom prirodnom stanju, a ne u *konstrukcijama* jer je „dotadašnji hrvatski književni jezik u jednom smislu bio konstrukcija, jer je izrastao povijesnim razvojem uklapajući u sebe elemente više jezičnih izraza koji nije odgovarao ni jednom dijalektu, iako mu je osnovica bila štokavska...“ (str. 208.) Mladogramatičari za hrvatski književni jezik nisu imali razumijevanja „... pogotovu što nisu razlikovali književni jezik od dijalekta na kojem je izgrađen.“ (str. 208.) Pišući svoju Gramatiku i stilistiku hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, Maretić nije navodio primjere iz djela hrvatske književnosti, nego je oslonac uvijek tražio u govoru naroda te u uzorima – svojim učiteljima – Karadžiću i Daničiću. I tu je jedan od najvećih njegovih znanstvenih promašaja. Stjepan Babić u zaključnim promišljanjima o gramatičaru Tomi Maretiću kaže: „Dao je najviše što se u njegovu vremenu moglo napraviti. I kad mu sudimo, ne smijemo smetnuti s uma vrijeme u koje je djelovao – vrijeme kojim

je bio određen.“ (str. 210.) Među istaknute jezikoslovce svoga vremena autor u knjizi navodi i Stjepana Ivšića. Iako pripadnik mladogramatičarske škole u svom je radu bio i strukturalist. „Težio je da otkrije sustav pa se može reći da je bio preteča strukturalizma i sam da je bio strukturalist, samo što je to došlo do izražaja u područjima gdje je davao cjelovite radove, npr. u dijalektologiji, a ne u suvremenom hrvatskom književnom jeziku.“ (str. 221.) Veliki je prinos hrvatskoj filologiji dao i kao urednik časopisa Hrvatski jezik.

PETI HRVATSKI SLAVISTIČKI KONGRES

Hrvatski slavistički odbor Hrvatskoga filološkog društva i Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci organizatorima su Petoga hrvatskoga slavističkoga kongresa koji je u Rijeci održan od 7. do 11. rujna ove godine. Predsjednica je Organizacijskoga odbora Marija Turk.

Važnost i vrijednost cijeloga projekta potvrđuje i činjenica da se ovogodišnji Kongres odvijao pod pokroviteljstvom Luke Bebića, predsjednika Hrvatskoga sabora.

Taj iznimno važan filološki događaj, koji je i ovaj put okupio priznate znanstvenike iz domovine i svijeta – nešto više od 200 sudionika, u prvom je svom danu svečano započeo plenarnim izlaganjima Ive Lukežić, Jána Jankovića i Danijele Bačić-Karković.

Iva Lukežić u izlaganju naslovljenom Hrvatski u aktualnome lingvističkom i izvanjezičnom kontekstu razlučila je i razgraničila dva poimanja *hrvatskoga* kao jezičnoga entiteta – kroatističkoga i serbokroatističkoga – u jezikoslovnoj znanosti i praksi od sredine 19. stoljeća pa sve do suvremenosti. Ján Jankovič u izlaganju je Teze istraživanja legende o Zrinskom u hrvatsko-slovačkom

Knjiga Hrvatski jezik slavonskih pisaca Stjepana Babića iscrpnom jezičnom analizom tekstova pokazuje uključenost slavonskih pisaca u povijesni slijed razvoja hrvatskoga književnog jezika. Otrgnuvši mnoge Slavonce spomenute u knjizi zaboravu, u mnogima otkrivši ili potvrdivši neospornu zaslugu u oblikovanju hrvatskoga književnog jezika, autor Stjepan Babić knjigu na dar daje svim čitateljima, a ponajprije svojim slavonskim zavičajnicima!

Lidija Bakota

kontekstu potvrdio drevne i tradicionalno dobre slovačko-hrvatske veze temeljene ne samo na genetskoj srodnosti dvaju jezika, na zajedničkim sudbinama i nedvojbenim simpatijama, već i na povijesnim osobama koje na simboličan način potvrđuju naznačenu uzajamnost, a među kojima je svakako i legendarni grof Nikola Šubić Zrinski koji je u kontekstu slavenske, ponajprije slovačko-hrvatske srodnosti, bio shvaćen kao zajednički junak. Danijela Bačić-Karković svojim plenarnim izlaganjem Od dekonstrukcije do rekonstrukcije ili od Kamova do Fabrija i dalje, čini na osobit način uvod u rad VI. sekcije Kongresa koja je u cjelini posvećena Janku Poliću Kamovu i 100. obljetnici njegove smrti, tematizirajući istodobno odnos staro/novo kao i revidiranje kritičkih pristupa u književnim kretanjima.

Prvi su dan Kongresa svečano uručene i tri nagrade: Josipu Siliću, jezikoslovnomu kraotistu dodijeljena je Nagrada Stjepana Ivšića, Viktoru Žmegaču književnoznanstvenomu teoretičaru i književnomu povjesničaru, dodijeljena je Nagrada Antuna Barca, a mađarskom slavistu, Istvánu Nyomárkayu Nagrada Vatroslava Jagića.

Drugi je radni dan nastavljen izlaganjima u prijepodnevnim i poslijepodnevnim sekcijama tematski podijeljenima u sedam